

Euskarazko hedabideen errealitatea eta garapena

Itxaso Fernandez-Astobiza eta Iñaki Zabaleta Urkiola
HEKA (Europako Hizkuntza Gutxituen Hedabideak eta Kazetaritza proiektua;
Media and Journalism in European Minority Languages)

Artikulu honetan euskarazko hedabideen sistema aztertzen da hainbat aldagai kontuan izanda: hedabide mota, jabetza, zabalkundea, webguneak. Euskarazko hedabideen kartografiaren 2016ko errealitatea islatzen da, baita hedabide horiek izan duten garapena eta azken joerak ere. Hedabideen korrelazioa aztertu dugu bai hiztun kopuruekiko bai eta euskal abertzaletasunarekiko (boto kopuruetan neurtuta) ere, hedabideak baitira hizkuntzaren garapenerako baliabideetako bat. Gure perspektiba hizkuntza-komunitatea izan da.

GAKO-HITZAK: Hizkuntza minorizatua · Euskarazko hedabideak · Ziberhedabideak · Euskal hedabideen egitura · Hizkuntza-korrelazioa · Hedabide-dentsitatea.

Reality and transformations in the Basque media System

This article analyzes the structure of the Basque language media system from different variables: type, diffusion, property and web. It reflects the reality of the media in the Basque language of 2016, also the development and the transformations they have had and their latest trends. We have analyzed the correlation between media and the number of speakers and also in relation to the number of nationalist votes, since the media is a resource for the development of the language. Our perspective is the linguistic community.

KEY WORDS: Minority languages, cybermedia, Basque media system, language correlation, media density.

1. Sarrera

Artikulu hau¹ XXI. mendearen lehenengo urteetan HEKA taldeak hasitako ikerketa luze baten emaitzetako bat da. Euskarazko hedabideen sistema aztertzen da, 2016. urtean gaurkotuta. HEKA taldeak Europako hamar hizkuntza gutxitutako hedabideak eta kazetaritza aztertu ditu. Hamar hizkuntzak hauek dira: galegoa, euskara, katalana, bretoiera, korsikera, frisiera, irlandera, galesa, eskoziar gaelikoa eta samiera.

Hamar hizkuntza horien hedabideak eta kazetaritza hainbat lan-ildotatik jorratu ditu orain arte HEKak: 1) hedabide-sistemak eta horien ezaugarriak (mapa edo kartografia ere deitua); 2) finantzaketa-ereduak eta bolumen ekonomikoa; 3) kazetaritzaren eragina hizkuntzaren eta identitatearen garapenean; eta 4) kazetari kopurua eta horien estrategiak eguneroko jarduera praktikoan (prentsurrekoetan, adibidez). Seguruenik, argitalpen zientifiko horien balio handienetako bat haien konparaketa-mailan legoke, alegia, Europa osoko hizkuntzak eta hedabideak modu sistematikoan alderatzen direla, Europa osoko ikuspegi koherentea eraikiz (nahiz eta komunitate eta hizkuntzen errealitateak desberdinak izan)². Alderaketa-marko horretan ere kokatzen da Euskal Herriko hedabideen izana eta pisua.

Artikulu honetan euskarazko hedabideen kartografia oinarri hartuta (prentsa idatzia, irratiak, telebistak eta ziberhedabideak³), horien egitura orokorra aztertzen dugu, hedabide mota, jabetza, zabalkunde, eduki eta webguneen aldagaien arabera. Kronologiari ere begirada bat bota zaio, medioen sorrera, desagerpena edota eraldatzeak noiz eta zelan gertatu diren.

Egituraren eta aipatutako aldagaien analitik harago, euskarazko hedabideek betetzen duten pisu ekonomiko espezifikoaren kuantifikazioak balio berezia ematen dio ikerketa honi. Bestalde soziolinguistikaren eta komunikabideen, hizkuntza eta ideologia abertzalearen arteko korrelazioa analizatzen da.

Ikerketa garrantzitsua eta, beraz, erabilgarria izango da, euskalgintzan jarduten duten eragileei, irakasle eta ikertzaileei, erakunde publikoetako politikari eta arduradunei edota, oro har, hizkuntza-politikarekin zerikusia duten guztiei ezaguera empirikoa eta analisi kualitatiboa eskaintzen dienez gero.

Euskal Herria bere osotasunean hartzen dugu, hau da, Euskal Herriko hizkuntza-komunitate osoa da gure analisi-esparrua, zazpi probintzietako euskarazko hedabideek osatzen dute gure azterketaren unibertsoa, muga administratiboen gainetik.

Azkenik gogoratu Euskal Herriak 3,1 milioi biztanle dituela, horietatik ia 2.200.000 EAEn bizi dira, ia 300.000 Ipar Euskal Herrian eta gainontzeko 650.000 inguru

1. HEKA ikerketa-proiektuaren baitan egindakoa (Europako Hizkuntza Gutxituen Hedabideak eta Kazetaritza proiektua; Media and Journalism in European Minority Languages).

2. Estatuaren Europar ere berdin gertatzen da, alegia, oso tamaina desberdineko herrialdeak daude eta, hala ere, Europa mailako konparaketak onargarritzat jotzen dira.

3. Ziberhedabide edo zibermedio deitzen dugu Interneten soilik dagoen eta dabilen hedabidea, alegia, hedabide tradizional (prentsa, irratia, telebista) batekin zerikusirik ez duena.

Nafarroan, Gaindegiaren datuen arabera⁴. VI. inkesta soziolinguistikoaren arabera, 16 urte edo gehiagoko biztanleriaren % 33,9 elebiduna da, eta elebidun hartzaileena % 19,2koa EAEn, eta Nafarroan % 12,9 elebidunak eta % 10,3 euskaldun hartzaileak⁵.

2. Marko teorikoa

Euskal hedabideen behatokiak, Behategiak, besteak beste euskaraz diharduten hedabideen eragin kuantitatiboa eta kualitatiboa neurtzeko azterketa jarri zuen martxan 2015ean. Urte horretan (2015) argitaratu zuen urtekarirako egindako bilketa bibliografikoan 400 erreferentzia baino gehiago batu ziren (Azpillaga, 2015), artikuluak, liburuak, txostenak eta besterik batera hartuta. Erreferentzia horietan euskarazko hedabideen gaineko ikerketaz gain, Euskal Herrian beste hizkuntzetan egiten den komunikazioaren gaineko ikerketak sartu ziren, ikuspegi orokor batetik abiatuta.

Prentsaren kasuan aipatzekoa da Jexuxmari Zalakainen tesia, non Euskal Prentsaren sorrera aztertzen den (1992). Tokian tokiko aldizkariak, berriz, interes berezia sortu dute ikertzaileen artean, gutxienez hiru tesitan (Camacho Markina, 2006; Aranguren, 1999; Aiestaran Yarza, 2007) eta hainbat artikulutan (Irizar Intxausti, 2009; Larrañaga, 2002; Camacho Markina, 2002; Salces Alcalde, 2015) aztertu baita fenomenoak. Maila orokorrago batean tokiko komunikabideak (Bidegain *et al.*, 2013; Arana Arrieta, 2008; Arana Arrieta eta Zuberogoitia Espilla, 2012).

Arantza Gutierrezek Euskal Herriko irratien historia sakonki jarraitu du (2002), baita irradi askeen eta komunitarioen garapena eta eboluzioa ere (Gutiérrez Paz, 2008). Beste aldetik telebistaren inguruko ikerketek erronka digitalaren abiapuntua jorratu dute (Amezaga Albizu & Arana Arrieta, 2008), edota tokiko telebisten digitalizazioa (Nerekan Umaran, 2012), Hamaika telebistaren sorrera eta garapena aztertuz.

Euskarazko hedabideen eragina neurtzen duten ikerketetan euskarazko hedabideen pisu erlatiboa neurtu zuten hainbat ikertzailek (Zabaleta Urkiola *et al.*, 2007). Euskarazko hedabideen kalitatea ere neurtua izan da azken urteotan (Gonzalez Gorosarri, 2012; Ramirez de la Piscina *et al.*, 2015) .

Beste ikertzaile batzuek hizkuntza gutxituetako hedabideen garapena eta haiek sostengatzen dituzten politika publikoak ikertu dituzte (McQuail, 2000, 142; Rogers, 1995). Zentzu horretan informazio-, korrelazio-, transmisio- eta entretenimendufuntzio klasikoetatik harago, (Lippman, 1922; Siebert *et al.*, 1956; Gans 1979; van Dijk, 2009; McQuail, 2000), hizkuntza gutxituetako hedabideek beste funtzio garrantzitsu batzuk betetzen dituzte, hala nola berezko hizkuntzako espazio publiko bat eratzea (Habermas 1991), edota kultura, hizkuntza eta identitatearen sustapena (Zabaleta Urkiola *et al.*, 2014).

4. Gaindegiaren datutegiak 2014. urteko datuak erabiltzen ditu.

5. Datu horiek berriki publikatu diren VI Inkesta Soziolinguistikoaren datu partzialak dira, ez baita oraindik inkesta osoa publikatu.

Funtzio horiek bizitasun (etno)linguistikoaren teoriaren barruan birkokatzen dira (Bourhis *et al.*, 1981; Giles, 2002); kultura eta hizkuntza minorizatuaren soziologiaren historian aspaldian erabilitako tresnak dira hain juxtu. Komunitate batek hizkuntza, kultura, nortasuna eta instituzio soziopolitikoak mantendu eta hobetzeko duen gaitasun gisa definitzen da bizitasun etnolinguistikoa (Ehala, 2015). Badira hainbat erreferentzia-sistema hizkuntza baten bizitasuna ebaluatzeko: Gilesentzat (Giles *et al.*, 1977) egiturazko hiru kategorია, hots, hizkuntza-egoera, demografia eta babes instituzionala gehi bizitasun subjektiboa; Landryk (Landry eta Bourhis, 1997) eta Fishmanek (Fishman, 1991) zortzi mailako Belaunaldi Arteko Etearearen eskala formulatu zuten (Graded Intergenerational Disruption Scale GID). Unescok sei mailako eskala (UNESCO 2009) eta *Ethnologue* aldizkariak bost kategorien sailkapena erabili zuen (Lewis *et al.*, 2009).

Aurreko indizeetan hizkuntza gutxitu baten indarra neurtzeko hedabideek paper garrantzitsua jokaten dutela azpimarratzen da. Europako Kontseiluak bi araudi onartu ditu hizkuntza gutxituak babesteko eta sustatzeko, 1992. urtean onartutako *Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna*, 2017an 25 estatuk berretsi dutena, eta *Gutxiengo Nazionalak Babesteko Hitzarmen Markoa* (1994).

«Europako eskualdeetako edo eremu urriko hizkuntzak Europako eskualdeetan eta herrialdeetan babestu eta sustatzeak ekarpen garrantzitsua egiten dio demokraziaren eta kultur aniztasunaren printzipioetan oinarrituta eraikitako Europa eraikitzeari, nazioen subiranotasunaren eta lurralde-osotasunaren esparruetan», adierazten du Gutunaren Hitzaurreak.

Hizkuntza gutxituetako hedabideen inguruan gutxi ikertu da, eta askotan komunitate linguistiko bakar batean finkatu dira; batzuetan ikerketa konparatiboak egin dira bi edo errealtate gehiago alderatuz. Rigginek (1992) etorkin eta emigranteen aurrean aborigenen komunikabideen biziraupenerako ereduak aztertu zituen. Hogan-Brunek eta Wolffek (2003) Europako hizkuntza autoktonoen eta diasporaren arteko harremanak ikertu zituzten. Kirk eta Baoillen liburuan (2003) Irlanda, Ipar Irlanda eta Eskoziako hizkuntza gutxituetako telebista eta prentsaren helburuak landu ziren, eta Cormack eta Houriganen liburuan (Cormack eta Hourigan, 2007) medioen beharrak eta globalizazioaren ondorioak aztertzen dira.

3. Ikergalderak eta hipotesia

Euskarazko hedabideen sistema ikertu nahian, hiru ikergaldera proposatu genituen eta hipotesi bat:

Ikergalderak:

1. Zein da euskarazko hedabideen sistema edo egitura, hainbat aldagairen arabera (hedabide, jabetza, zabalkunde eta webgune mota)?
2. Nolakoak izan dira gaur egungo euskarazko hedabideen sortze- eta garapeneak?
3. Zein da hedabideen dentsitatea hiztun-komunitatearekin alderatuta, batetik, eta komunitate sozialarekin alderatuta, bestetik?

Hipotesia: Uste dugu Euskal Herriko probintzietan korrelazio positiboa ematen dela hedabideen portzentajearen zein hiztun eta boto-emaila abertzaleen⁶ portzentajearen artean.

4. Metodoa

Ikerketa honetan euskarazko hedabideen errolda osoa kodetu da, ez da laginik erabili. Oinarrian aurretik egindako errolda erabili dugu (Zabaleta *et al.*, 2014) non Europako hizkuntza minorizatuen hedabideen errolda aurkeztu zen, 1.059 hedabide, horietatik 110 euskaraz argitaratzen zirelarik⁷. Analisi-aldiari dagokionez, hedabideen sistemaren gaineko datuak 2016an berritu ditugu.

Datu horiek lortzeko hedabideetara bisitak egin dira, edota dei telefoniko eta e-postaz galdetuz edota sare sozialak, webguneak zein enpresen txosten eta balantze publikoak aztertuz eskuratu dira.

Ikerketa honetan, euskarazko hedabidea, elebakar modura adjektibatua, hurrengo lan-definizioarekin mugarritu dugu: edukiaren % 70 gutxienez euskaraz egotea⁸; pertsona, gune, elkarte edo enpresa batek ekoiztua izatea; urtean behin baino gehiagotan argitaratzea; zabalkunde orokorra edo tokikoa edukitzea; eta gizartean edonorentzat eskuragarri egotea, kanpoan utziz elkartearen buletinak eta barne-aldizkariak, bazkideei soilik zabalduak izaten direnak.

Jabetzaren aldagaiak kazeta-enpresaren izaeraz dihardu, hau da, pribatu edo irabazteko asmoa daukaten komunikazio-enpresak; publikoak edo erakunde publikoek kudeatzen dituztenak; edo sozialak edo irabazi-asmorik gabeko erakundeak.

Zabalkundearen aldagaia bi kategoriatan sailkatu da: hedabide orokorrak, banaketa komunitate linguistiko osora heltzen diren hedabideak, eta tokiko hedabideak, banaketa herri-, bailara- edo probintzia-mailakoa denean.

Edozein kasutan, ziberhedabideetan munduko edozein puntutatik sar daiteke, beraz difusioaren kontzeptua ez da oso eraginkorra hedabide hauek kodetzeko. Horren aurrean *topos* kontzeptua ekarri dugu, *leku komun* eta *oinarrizko edukia* batzen ditularik, egokia iruditu baitzaigu hainbat ziberhedabideren jarduera azaltzeko, zeintzuek lan egiten duten tokiko esparru geografiko batean eta edukia ere tokiko errealitate horren isla baita. Horrela, ziberhedabide horiek tokiko moduan kodetzen dira.

Hedabideen sistemaren dentsitate-maila edo pisu erlatiboa irizpide garrantzitsu bat da gizartean duten presentzia neurtzeko. Dentsitate hori, hedabide txikituen

6. 2011ko foru eta kantonamenduen hauteskundeetako boto abertzaleak hartu ditugu kontuan, EAEn EAJ/PNV, H!, BilduEH eta Aralar; Nafarroan Nabai2011 eta Bildu, Iparraldean EHBai.

7. Ikerketa horretan ez ziren kontuan hartu ziberhedabideak errolda osatzeko.

8. Hedabide elebakarraren lan-definizioan berariaz jarri dugu gutxienez edukiaren % 70 hizkuntza propioan izatea, uste baitugu ez dela beharrezkoa %100 euskaraz edo Europako beste hizkuntz gutxitu batean egotea hedabide elebakar edo monolinguea izateko, zeren eta % 70etik gora, eduki edo programazio osoa eskaintzen baita hizkuntza horretan.

kasuan, bi ikuspegitik aztertu daiteke, dentsitate sozialetik edo linguistikotik abiatuta. Lehen komunikabideen dentsitate sozialari dagokio, populazio guztiari dagokionez eta biztanle kopuru osoa komunikabide kopuruaz zatituz kalkulatzen da. Bigarrena dentsitate linguistikoa izendatuko genuke, eta hiztun kopurua medio kopuruaz zatituz ateratzen dugu. Bi emaitza horiek aukera ematen digute teorikoki medio bakoitzak batez beste zenbat hiztun *zerbitzatzen* duen ezagutzeko. Bi parametro horiek arestian aipatutako UNESCOren zerrendan agertzen dira, bigarreanean eta hirugarreanean hain zuzen.

Azkenik artikulua honetan hizkuntzaren, ideologia-politikaren eta hedabideen arteko korrelazio- edo korrespondentzia-gradua aztertzen da. Konparazio hori UNESCOren bigarren eta zazpigarren irizpideetan kokatzen da, hau da, hiztun-kantitatea eta gobernuaren eta erakundeen jarrera eta politikak hizkuntzarekiko. Uste dugu aurretik zerrendatu ditugun hizkuntza minorizatuen bizitasuna eta garapena kontuan hartuz, irizpide eta faktore horiek erabilgarriak direla hedabideen nondik norakoak ikertzeko.

Hizkuntzaren eta komunikabideen arteko korrelazioa probintzia bakoitzeko hiztun kopuruaren eta hedabide kopuruaren ehunekoak Euskal Herrikoekin konparatu ondoren, haien arteko diferentziak aztertu ditugu. Probintzia batean hiztun-portzentajea handia eta hedabideen portzentajea askoz txikiagoa bada, medioekiko korrelazioa negatiboa da, hau da, euskarazko medio gutxiago daude hiztunen ehunekoa kontuan hartuz, itxaron zitekeena baino. Hizkuntza-bizitasunaren teoriak sostengatzen du hipotesi hori, hiztun kopuru handi batek hipotetikoki hizkuntza horretako eduki eta hedabideen eskaera handia eskatuko luke eta horrek hedabideen garapena.

Ideologiaren eta hedabideen arteko korrelazioa euskal abertzaletasuna eta hedabideen sistema kontrastatuz landu da. Hizkuntzaren eta komunikabideen arteko kalkulua egin den moduan, alderdi abertzaleen botoen portzentajeak eta probintzia bakoitzeko hedabide kopurua erabili dira, ondoren Euskal Herrikoekin alderatuz. Probintzia batean boto abertzalea handia eta euskarazko hedabideen kopurua oso txikia denean, probintzia horretako hedabideen sistemaren garapenaren eta abertzaletasunaren artean itxurazko korrelaziorik ez dagoela baieztatu liteke, probintzia arteko ezberdintasunak azaleratuz. Argudio horren oinarria alderdi politiko abertzaleek? alderdi politiko abertzaleek euren ideario eta ekintza politikoetan aldarrikatzen duten hizkuntzaren eta komunikabideen garapenaren errebindikazioan datza.

5. Emaitzak

Lan honen emaitzak atal desberdinetan eskainiko dira, hedabideen egitura aldagai desberdinen ikuspegitik begiratuta, hots, probintziaren araberrako banaketa, Interneteko jardueraren, hedabideen dentsitatearen gizarte- eta hizkuntza-komunitatearekiko; eta azkenik, ideologiaren eta hedabideen arteko korrelazioa.

5.1. Hedabideen egitura

Euskarazko hedabide-sisteman 123 media zeuden 2016an, ondoko taulan ikusiten denez. Horien banaketa sektoreka ikusiz, erdiak baino gehiago idatzizko prentsa dira: 67 (% 54,5), 28 irrati (% 22,8), 10 telebista (% 8,1) eta 18 ziberhedabide (% 14,6).

1. taula. Euskarazko hedabideen egitura, 2016.

	Prentsa	Irratia	Tb	Ziber hedabide	Guztira	Prentsa	Irratia	Tb	Ziber hedabidea	Guztira	%
Gipuzkoa	39	11	5	10	65	% 60,0	% 16,9	% 7,7	% 15,4	% 100	% 52,8
Bizkaia	19	5	3	5	32	% 59,4	% 15,6	% 9,4	% 15,6	% 100	% 26,0
Nafarroa	5	7	1	1	14	% 35,7	% 50,0	% 7,1	% 7,1	% 100	% 11,4
Araba	2	1	0	1	4	% 50,0	% 25,0	% 0,0	% 25,0	% 100	% 3,3
Lapurdi	2	2	0	1	5	% 40,0	% 40,0	% 0,0	% 20,0	% 100	% 4,1
Behe Nafarroa	0	1	1	0	2	% 0,0	% 50,0	% 50,0	% 0,0	% 100	% 1,6
Zuberoa	0	1	0	0	1	% 0,0	% 100,0	% 0,0	% 0,0	% 100	% 0,8
Guztira	67	28	10	18	123	% 54,5	% 22,8	% 8,1	% 14,6	% 100	% 100,0

Iturria: Egileak. 2016ko ekainean gaurkotua.

Gipuzkoan kokatzen da euskarazko prentsa gehiena, tartean euskarazko prentsaren dekanoa, *Argia* aldizkaria, eta euskarazko egunkari orokor bakarra, *Berria*. Baina Gipuzkoan kokatzen dira ere beste proiektu espezializatuagoak, adibidez *7 Haizetara*, bidaietan espezializatutako euskarazko aldizkari bakarra, edota *Gaztezulo*, gazteei zuzendutakoa. Bizkaian hemeretzi aldizkari argitaratzen dira euskara hutsean, hor azken urte hauetan sortutako hiru adibide ditugu: *Geuria*, *Binke!* bi proiektu horiek Galdakaon eta *Hiruka* Uribe Kostan. Azken hori beste bi hedabideren fusiotik sortu zen, *UKberri* ziberhedabide eta *UK* hamabostekarietatik. Berria da ere *Alea*, Araba aldean 2015ean sortutako astekaria, GEU elkarte, Goiena Komunikazio Taldea eta *Berria* egunkariaren lankidetzan bultzatutako proiektu berria. *Aiaraldea* hamabostekariak osatzen du Arabako eskaintza prentsa idatzian. Nafarroan bost aldizkari kokatzen dira, tartean Lesakan egoitza duen *Ttipi Ttapa* hamabostekaria, 1981. urtean sortutakoa. Beste laurak ere XX. mendeko azken urteetan sortu ziren, beraz, hogeitaz bete dituzte dagoeneko, *Mailope* (Betelu), *Guaixe* (Sakana), *Pulunpe* (Ultzama) eta *Axular* (Burlata). Azken bi aldizkariak Lapurdin daude, *Herria* eta *Maiatz* literatura-aldizkaria.

Euskarazko irrastien mapan ere Gipuzkoa da nagusi 11 irratiarekin, herrialde horretan kokatzen da zabalkunde orokorreko irrati jeneralista bakarra, Euskadi Irratia. Beste adibide batzuk Arrate Irratia, Tolosaldeko Ataria Irratia (lehen Txolarre Irratia zena), Oiartzun eta Oñati irratiak dira, guztira 11 irrati daude herrialde horretan. Nafarroan Euskalerrria Irratia nabarmendu behar dugu, urte asko borrokatu ostean lizentzia lortu baitu duela hilabete batzuk, eta horrek proiektua sendotzea eta garatzea ahalbidetuko dio. Elizondon kokatzen da Xorroxin Irratia, *Ttipi-Ttapa* aldizkariarekin bat eginda *erran.eus* atari digitala sortu dute. Bestalde Ipar Euskal Herriko lau irratiak Euskal Irratiak federazioan batu ziren 1997an; gaur egun eguneroko programazioaren zati bat partekatzen dute.

Taulan agertzen denez, hamar telebista daude euskaraz, horietako bi EITBko parte dira, ETB1 eta ETB3, eta Bilbotik emititzen dute. Beste zortziak tokiko edo eskualdeko telebistak dira, horietako bi Hamaika Telebistak kudeatzen ditu, Bilbon eta Donostian. Nafarroan Xaloe Telebistak 2013an lortu zuen lizentzia, eta gaur egun Iruñerria ere zabaltzen du bere programazioa.

Azkenik, 18 ziberhedabide topatu ditugu, hau da, Interneten soilik argitaratzen diren hedabideak, horietatik hamar Gipuzkoan kokatzen dira, berriz ere herrialde horretan kopuru handiena eta beste bost Bizkaian.

Hedabide gehienak Euskal Autonomia Erkidegoan kokatzen dira, (% 82,1), Nafarroa bigarren lekuan dago (% 11,4) eta Iparraldea (% 6,5) hirugarren tokian kokatzen da. EAEn kokatzen diren hedabide gehienak prentsa idatzizkoak dira (% 54,5), irrati indarra askoz txikiagoa da (% 22,8), ziberhedabideen pisua (% 14,6), eta azkenik telebista dator (% 8,1). Nafarroan eta Iparraldean irrati pisu handiagoa daukate (% 50); prentsa, berriz, bigarren sektorea da: (% 35,7) Nafarroan eta (% 25,0) Iparraldean. Bi zona horietan ziberhedabideen eta telebistaren pisua oso txikia da.

5.2. Hedabide nagusiak

Hedabide nagusiak (*major media* ingelesez deituak) deitzen ditugu eduki eta zabalkunde orokorreko eta eguneroko edo asteko maiztasuna duten hedabideak. Hedabide horiek edozein sistema komunikatiboren bizkarrezurra osatzen dute. Euskaraz bost hedabide nagusi ditugu, egunkari bat, astekari bat, telebista eta irrati bat eta ziberhedabide bat. Hedabide nagusi horietako bat *Argia* astekaria da, 1919an sortutakoa. Aldaketa ugari izan ditu argitaratu zenetik, eta azken urteotan esfortzu berezia egin du webgunea indartu eta edukiz betetzeko. Beste bi hedabide publiko orokorrak dira ETB1 eta Euskadi Irratia. *Berria* egunkariak eta *ZuZeu* ziberhedabideak osatzen dute bizkarrezur hori. Gipuzkoan bost medio horietatik lau editatzen dira, eta bestea Bizkaian, ETB1 hain zuzen.

Esan dezakegu euskal hedabideen sistemak komunikabide nagusiak sektore guztietan dituela, eta horrekin ondoriozta daiteke gutxieneko egitura osoa mantentzen duela, nahiz eta aniztasuna edo ikuspegi desberdina ezin bermatu sektore bakoitzaren barrenean.

5.3. Jabetza motak

Euskarazko hedabideen % 52,0 (64 hedabide) jabetza sozialekoak dira, hau da, irabazi-asmorik gabeko enpresa edo elkartearen eskuetan daude, % 38,2 (47 hedabide), aldiz, jabetza pribatukoak dira eta bakarrik % 9,8 (12 hedabide) jabetza publikoaren eskuetan daude, hurrengo taulan ikus daitekeenez.

2. taula. Euskarazko hedabideen sistema jabegoaren arabera (2016).

	Pribatua	Publikoa	Soziala	Oсотara	Pribatua	Publikoa	Soziala	Guztira
Prentsa	30	3	34	67	% 44,8	% 4,5	% 50,7	% 100
Irratia	4	6	18	28	% 14,3	% 21,4	% 64,3	% 100
TB	7	2	1	10	% 70,0	% 20,0	% 10,0	% 100
Ziberhedabidea	6	1	11	18	% 33,3	% 5,6	% 61,1	% 100
Guztira	47	12	64	123	% 38,2	% 9,8	% 52,0	% 100

Iturria: Egileak.

Hedabide mota bakoitzaren jabegoari erreparatuta, prentsa idatziaren kasuan oreka bat ikusten da jabego sozialaren (% 44,8) eta jabego pribatuaren artean (% 50,7). Jabego publikoa % 4,5ekoa da, udal-aldizkari elebakar batzuk topatzen ditugu bakarrik, tirada eta maiztasun txikiak, adibidez Oñatiko Kontzejupetik.

Irratiaren kasuan jabego soziala da nagusi, % 64,3 hain zuen, nabarmentzekoa da horien artean irrati libreak eta gaztetxeei lotutako irratiek duten indarra. Arrosa Sarean federatu dira elkarlana sustatzeko, adibidez irratsaioak partekatzeko. Gaztetxeetan sortutakoak dira, besteak beste, Arraio Irratia (Zarautz), KKinzona (Urretxu eta Zumarraga) edo Zintzilik Irratia (Oreretako etxe okupatu batean sortutakoa). Beste batzuk euskara-elkarteen eskutik sortu dira, Bilbo Hiria Irratia edota Txolarre Irratia zena, gaur egun Tolosaldeko Ataria proiektu multimedien integratuta. Iparraldean Euskal Irratiak elkarteak lau kidez osatuta dago, Antxeta Irratia (Hendaia), Gure Irratia (Uztaritze), Irulegiko Irratia (Donibane Garazi) eta Xiberoko Botza (Maule). Laurok irrati komunitarioen lizentzia daukate, estatu frantsesaren legearen arabera, baina Antxetak 2016an Donostian irrati komertzial modura aritzeko lizentzia lortu zuen, muga gaindituz.

Irrati publikoen eta pribatuen artean oreka dago, pribatuak % 14,3 eta publikoak % 21,4 direlarik. Telebistaren kasuan, aldiz, jabego pribatua nagusi da, hamar hedabidetik zazpi, nahiz eta horiek tamainan txikiak izan, tokikoak baitira, Hamaika Telebista Bilbon eta Donostian edota Goierri Irrati Telebista Ordizian adibidez. Jabego publikoko bi kate daude, ETB1 eta ETB3, eta jabego sozialeko bakarra Ipar Euskal Herrian kokatzen da, Kanaldude.

Ziberhedabideen jabetzari dagokionez, % 66,6 elkarte, talde edo irabazi-asmorik gabeko enpresen esku daude eta beste % 33,3a pribatuak dira. Lehenengo taldean kokatu dezakegu *klitto.eus*, feminismoaren inguruan eraikitakoa, edo *topatu.eus*, gazte-ekimenekoa. Ez dago ziberhedabide publikorik euskal mapan.

Arestian esan dugunez hamabi hedabide publiko daude euskal mapa horretan. Nafarroan bi udal-irradi topatzen ditugu, Karrape Irratia (Leitzan) eta Aralar Irratia (Betelun). Bizkaian hiru hedabide publiko daude, eta kopururik handiena Gipuzkoan dago, 7 baitira. Euskal Herriko lau probintzian ez dago probintzia-mailako eta jabego publikoko hedabiderik, Araban, Lapurdin, Behe Nafarroan eta Zuberoan hain zuzen.

Jabego pribatuari dagokionez, Bizkaian Leizaola Elkargoak, Shareak elkarteak eta UVN SLk elkarlanean zenbait hedabide kudeatzen dituzte, *Ekonomiaren KZ*, *Gazteon KZ*, *Ezkerraldeko KZ*, *Gazteberri* aldizkaria, *+18 Presta ezazu zure etorkizuna* eta *El periódico universitario-Unibertsitateko aldizkaria*. Tokiko hedabideak ere zenbait kasutan enpresa moduan eratu dira, produktu profesionalagoak argitaratzeko asmoz; horrela GoienaTaldea kooperatiba bat da, edota tokiko Hitzek sozietate mugatuko (SM) izaera dute. Lapurdin bi hedabide eta Araban medio bakarra dago esku pribatuetan eta Zuberoan eta Behe Nafarroan bat ere ez.

Azkenik jabetza sozialari dagokionez, Araban hedabideen % 75 dira, (3 hedabide) Nafarroan % 71,4 (10 hedabide), Lapurdin % 60 (3 hedabide), Behe Nafarroan

% 100 (bi hedabide bat), Bizkaian % 53,1 (17 hedabide) eta Gipuzkoan % 44,6 (65 hedabide). Zuberoaren kasuan hedabide bakarra dago, eta hirugarren sektoreko irratia da, Xiberoko Botza, beraz % 100. Jabego sozialeko hedabide horiek, zati handi batean, euskarari lotutako elkarteetan sortu ziren; *Prest*, *Pulunpe*, *Maxixatzen* aldizkariak adibidez.

5.4. Zabalkunde mota

Zabalkundearen ikuspegitik begiratuta, tokiko hedabideak nagusi dira euskarazko hedabideen sisteman, (90 hedabide, % 73,2). Hala ere, beharrezkoa da sektoreka aztertzea, diferentzia handiak baitaude.

Irratiaren kasuan % 92,9 tokiko irratia txikiak dira, kasu horretan zabalkunde orokorreko bi irratia daude soilik, EITB taldekoak hain zuzen. Telebistaren kasuan ere, tokikoen portzentajea oso altua da, % 80 eta orokorrak EITBren taldekoak dira, ETB1 eta ETB3.

Prensa idatzian % 71,6 herri- edo eskualde- edo probintzia-mailako hedabideak dira eta beste % 28,4aren zabalkundea komunitate politiko-mailan egiten da. Ziberhedabideen kasuan % 44,4k tokiko zabalkundea dute, eta beste % 55,6k zabalkunde orokorra, komunitate politiko-mailakoa edo hizkuntz komunitate-mailakoa.

3. taula. Hedabideen egitura zabalkundearen arabera (2016).

	Tokikoa	Orokorra	Osotara	Tokikoa	Orokorra	Guztira
Prensa	48	19	67	% 71,6	% 28,4	% 100
Irratia	26	2	28	% 92,9	% 7,1	% 100
TB	8	2	10	% 80,0	% 20,0	% 100
Ziberhedabidea	8	10	18	% 44,4	% 55,6	% 100
Guztira	90	33	123	% 73,2	% 27,8	% 100

Iturria: Egileak.

Goiena Taldea aitzindaria eta eredia izan da euskarazko tokiko hedabideen zabalkunde eta garapenean. Talde hori 2000. urtean sortu zen bailarako zenbait aldizkari eta hedabide batu zirenean. Gaur egun bi aldizkari, *Goienkaria* eta *Puntua*, telebista bat, Goiena telebista eta Arrasate Irratia elkartzen dira bertan, baita *Goiena.eus* atari digitala ere. Haren ereduari jarraituz, tokiko beste hedabide batzuk elkartu dira azken urte hauetan, adibidez, Nafarroako mendialdean Xorroxin Irratiak eta *Ttipi-Ttapa* aldizkariak *Erran.eus* sortu dute.

Beste eredu bat *Berria* taldearen inguruan eraikitakoa da, eskualdeetako *Hitzak*. Horrela, eskualdeko zenbait hedabide sortu dira proiektu horretan, Busturialdekoa, Goierrikoa, Lea-Artibai eta Mutrikukoa, Oarso Bidasoa... baita *Tolosaldeko Ataria* ere.

Aurretik komentatu dugun bezala, tokian tokiko irratia gehienak Arrosa sarean elkarturik daude, baina sare horretatik kanpo gelditu dira Bizkaia Irratia eta Arrate irratia. Baita Nafarroako zenbait udal-irratia ere.

Zabalkunde orokorreko ia hedabide guztiak Gipuzkoan (18) eta Bizkaian (12) kokatzen dira. Talde horretan gai edota publiko bereziei zuzentzen diren hedabideak aurkitzen ditugu, adibidez *Irria* aldizkaria, umeei zuzendutakoa, edo *Hik Hasi*, pedagogia oinarri duena.

4. taula. Hedabideen sistema probintziaka zabalkundearen arabera (2016).

	Tokikoa	Orokorra	Osotara	Tokikoa	Orokorra	Guztira
Gipuzkoa	47	18	65	% 72,3	% 27,7	% 100
Bizkaia	20	12	32	% 62,5	% 37,5	% 100
Araba	4	0	4	% 100,0	% 0,0	% 100
Nafarroa	13	1	14	% 100,0	% 0,0	% 100
Lapurdi	3	2	5	% 60,0	% 40,0	% 100
Behe Nafarroa	2	0	2	% 100,0	% 0,0	% 100
Zuberoa	1	0	1	% 100,0	% 0,0	% 100
Guztira	90	33	123	% 73,2	% 26,8	% 100

Iturria: Egileak.

5.6. Webgune mota

Euskaraz aritzen diren hedabideen % 67,5ek egunero eta modu finko batean eguneratzen dituzte berriak eta edukiak. Baina badago beste % 13 webgunerik gabekoa, hau da, bakarrik modu analogikoan publikatzen direnak, oraindik Internetera salto egin barik, adibidez *Herria* aldizkaria edo *Ezkerraldeko KZ*. Azken horrek Facebooken dauka soslai bat, baina 2014tik ez dute eguneratu.

Medioetatik % 19,5ek webgune korporatiboa daukate, hau da, informazio orokorra eskaintzen dute, baina webgunea ez da eguneratzen modu erregular batean.

Sektoreka aztertuz prentsaren kasuan % 61,2k webgunea paperaren osagarri moduan erabiltzen dute, eta modu erregularrean edukiak eguneratzen dituzte. Portzentajea hori irratia kasuan % 60,7 da eta telebistan % 70.

5. taula. Web mota eta euskarazko hedabideak (2016).

	Web +berriak	Web korporatiboa	Web-ik ez	Guztira	Web +berriak	Web korporatiboa	Web-ik ez	Guztira
Prentsa	41	18	8	67	% 61,2	% 26,9	% 11,9	% 100,0
Irratia	17	3	8	28	% 60,7	% 10,7	% 28,6	% 100,0
TB	7	3	0	10	% 70,0	% 30,0	% 0,0	% 100,0
Ziberhedabidea	18	0	0	18	% 100,0	% 0,0	% 0,0	% 100,0
Osotara	83	24	16	123	% 67,5	% 19,5	% 13,0	% 100,0

Iturria: Egileak.

5.7. Hedabideen garapena

1975etik hona euskaraz izan diren hedabideen kronologia marrazten bada, lau epealdi desberdin ezar daitezke, hurrengo taulan (6. taula) agertzen denez.

- Frankismo garaia: 1975 aurretik sortutako euskal hedabideetatik 4 soilik zeuden bizirik 2000. urtean.
- Euskal kazetaritzaren modernizazioa: 1976-1989 hamarkadan sortutakoak eta 2000ra heldu zirenak: 7 hedabide.
- Tokiko hedabideen loraldia: 1990-2014 urtealdikoak: 66 hedabide.
- Krisi ekonomikoaren ondorengoak: 2015-2016an sortutakoak: 4 hedabide.

6. taula. Hedabideen garapenaren kronograma (1900-2016)⁹.

	1900-1974			1980-1989		1990-2014			2015-2016			
	1900-39	1940-69	1970-74	1980-84	1985-89	1990-94	1995-99	2000-04	2005-09	2010-14	2015-16	Guztia
Pren tsa	1	2	1	4	3	16	11	21	10	9	4	82
Irrati	0	1	0	6	4	7	6	5	0	7	2	38
TB	0	0	0	1	0	2	3	2	3	2	0	13
Ziber	0	0	0	0	0	0	0	8	6	4	2	20
Guztia	1	3	1	11	7	25	20	36	19	21	8	153

Iturria: Egileak.

Euskarazko hedabideen mapa dinamikoa da, hedabideak sortu, eraldatu eta desagertu dira, beste edozein sektoretan gertatzen den bezala. Hedabideen jaiotako urteekin egindako kronologia horretan ikus dezakegu nolakoa izan den bilakaera hori. Guztira, 150 hedabide argitaratu dira 1975etik hona.

Joxemari Muxikak (Muxika Arrieta, 2002) euskara hutsean idatzitako aldizkariak aztertu zituen 1966-1999 tartean; tarte horretan 258 izenburu erroldatu zituen. Aldizkari horietatik 179 argitaratzen ziren 1999an, eta gaur egun horietatik 38k diraude. 1960 baino lehenago sortutakoak gaur egun hiru daude bizirik, *Herria*, *Jakin* eta (*Zeruko*) *Argia*. «Euskal Prentsaren urtea» izendatu zuten 1976, Franco hil ostean, euskarazko kazetaritza modernoaren lehen urratsak finkatu ziren garai horretan, *Anaitasuna* eta *Zeruko Argia* bide horretan abiatu ziren. *Anaitasuna* 1982. urtean desagertu zen nahiz eta urte horretan «Prentsa euskaraz» zeritzon herrikanpaina aurrera eraman. Garai horretan argitaratu ziren oraindik bizirik dauden *Aizu*, *Elhuyar* edo *Maiatz*.

ETB 1982. urtean sortu zen, Autonomia Estatutuaren 19. artikulua emandako eskumenez, 5/1982 Legearekin. Hasierako garaietan emisioak euskara hutsez ziren, handik lau urtetara, 1986an, ETB2 agertu zen, zeinetan gaztelania nagusitu zen. Gaur egun EITBren egituran ETB1 eta ETB3, 2008an sortutakoa, euskara hutsezko kanalak dira, lehenengoa jeneralista eta bigarrenaren eduki bakarra umeei zuzendutako marrazki bizidunak dira. Irratiaren kasuan ere Euskadi Irratiak emisioak 1982. urtean hasi zituen eta zortzi urte beranduago (Euskadi) Gaztea 1990ean.

9. Oharra: Hemengo datu hauek, 2000. urtetik aurrera bizirik izan diren hedabideen kopurua islatzen dute (nahiz eta horietako hainbat jadanik desagertuta edo eraldatuta egon). Beste asko XX. mendean jaio eta hil ziren, horiek ez daude gure erroldan.

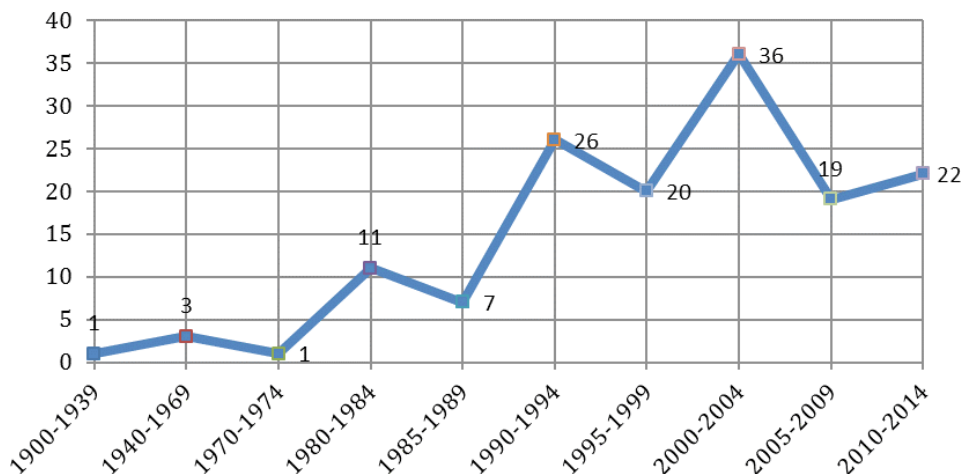
Irrati askeak hamarkada horretan agertu ziren euskal dialean. Egitasmo txikiak ziren, inolako baimenik gabe kokatzen zirenak, uhinetara heltzeko eskubidea aldarrikatzen zuten eta itxiera-prozesu latzak sufritu zituzten hainbatek (Gutierrez Paz, 2002; 98). Garai hartakoak dira Molotoff Irratia, Radixu edo Arraio Irratia. Bestalde Iparraldean Gure Irratia, Irulegi Irratia eta Xiberoko Botza jaio ziren, 1981 urtean estatu frantsesak arautu baitzuen hirugarren sektoreko irratien sorrera (Gutierrez Paz, 2002;120).

Hamarkadaren amaieran (1988) *Arrasate Press* aldizkariaren agerpenak tokiko aldizkariak modernitatera ekarri zituen. Fokatze berria, diseinu-aukera berriak, euskara batuaren erabilera izan ziren aldizkari berri horren ezaugarriak. Eredua laster zabaldu zen eta tokiko prentsaren hazkundea hasi zen, *Mailope, Karkara, eta kitto...*

Hedabideen garapen handia gertatu zen 1990-2014 epealdian, hain zuzen ere 67 medio berri sortu ziren urte horietan. *Euskaldunon Egunkaria* 1990. urtean sortu zuten Andoainen, Euskal Herri osoan banatuko zen euskara hutsezko lehenengo egunkaria. Asteaz sei egunetan zabaltzen zen eta 1993. urtean 11.212 erosle zertifikatu zituen OJDk (Uria, 1995: 54). Herriz herri saldu ziren akzioekin finantzatu zen *Euskaldunon Egunkaria*, guztira 90.000 euskal herritar inplikatu ziren eta 50 milioi pezeta (300.000 €) batu zituen. Espainiako Audentzia Nazionalak itxi zuen 2003an *Euskaldunon Egunkaria*, ETArri loturik izatea egotzita¹⁰. Hurrengo egunean *Egunero* argitaratzen hasi ziren bertako langileak, eta handik gutxira *Berria* egunkariak ordezkatu zuen haren lekua.

1. grafikoa. Hedabideen sortze-epeak (1900-2016)¹¹.

Hedabideen sortze-epeak

Iturria: Egileak.

10. 2010ean plazaratutako epai batean jakin zen *Euskaldunon Egunkaria* ixteko 10 lagun haiek atxilotzean erabili zituzten neurriak inolako oinarririk gabekoak zirela eta ETArekin loturarik ez zutela.

11. Oharra: Hemengo datu hauek, 2000. urtetik aurrera bizirik izan diren hedabideen kopurua islatzen dute (nahiz eta horietako hainbat jadanik desagertuta edo eraldatuta egon). Beste asko XX. mendean jaio eta hil ziren, horiek ez daude gure erroldan.

Tokiko aldizkarien protagonismoa handitu da epe horretan, batez ere Bizkaian eta Gipuzkoan. Aldi berean etengabeko aldaketa-prozesu batean murgilduta daude, eta ondorioz fusio, integrazio eta batzeak ugariak izan dira. Berriz ere aitzindari, *Arrasate Press* izan zen, hain zuzen ere *Aretzagazeta*, *Goibekokale* eta bailaran zeuden beste batzuekin lotu eta Goiena Kooperatiba sortu baitzuen 2000. urtean.

Mendearen hasieran *Berria* argitaratzen duen enpresak (EKT) hainbat eskualdetan *Hitza* egunkariak sortu zituen, tokian tokiko euskara-elkarteekin batera. Horrek ere euskarazko komunikabideen mapan eraldaketa sortu zuen, hainbat aldizkari txiki *Hitzetan* integratu baitziren. Adibidez, 2005 urtean *Iruxulo* astekaria desagertu eta *Iruxuloko Hitza* agertu zen.

Tokiko telebistak 90. urtetik aurrera agertu ziren, baina eraldaketa 2006 urtean izan zen Lurreko Telebista Digital dekretua (190/2006) indarrean jarri zenean. Dekretu horrek 64 tokiko telebista aurreikusten zituen, hamabost barrutitan banatuta. Barruti bakoitzean euskarazko telebista batek aurkeztu eta bereganatu zuen lizentzia. Hala ere ez ziren denak martxan jarri, krisi ekonomikoa zela-eta hainbat egitasmok porrot egin baitzuten. Gaur egun LDT eta Euskaltelen zuntz optikoaz gain, emankizun batzuk Internetetik ere jarraitu daitezke.

Euskarazko lehenengo ziberhedabideak XXI. mendearen hasieran sortu ziren. 2000. urteko azaroan *irratia.com* plazaratu zen, irratia euskaraz Interneten bidez emititzeko asmoarekin, eta 2001ean, CodeSyntax informatika-enpresak *Sustatu* webgune espezializatua martxan jarri zuen Goiena Taldearekin batera¹². Edukiak nagusiki teknologia, ekonomia eta kultura dira. Hamarkada horretan sortutako beste ziberhedabide batzuek oraindik bizirik dira, *Bizkaie.eus* edo *erabili.eus*. Beste batzuk, aldiz, herri-mailako proiektu berrietan fusionatu dira, Bilboko *Prest* eta *Berton* aldizkariak eta Bilbo Hiria Irratia adibidez *Uriola.eus* atarian batu dira.

Tokiko hedabideak elkarlana sustatzeko Euskaltzaleen Topagunearen (Euskara Elkarten Federazioa) inguruan antolatu ziren XX. mendearen amaieran eta 2012an Tokikom sortu zuten, sektorea enpresa gisa egituratzeko erabakia hartu zutenean. Gaur egun 23 eragilek osatzen dute Tokikom sarea.

Azken bi urteetan zortzi egitasmo ezagutu ditugu, bakoitzak ibilbide desberdinarekin. *Unibertsitateko Aldizkaria*, adibidez, aspaldian nagusiki gaztelaniaz argitaratzen bazen ere, euskaraz publikatzen da orain. Bestalde bi irratia txiki abiatu ziren 2015ean, Markinako Eup! irratia, urteetan itxita eta desagertuta egon ostean eta Kaxerna Irratia Berako gaztetxearen proiektua. Galdakao eta Usansolo herriek bi proiektu berri martxan jarri dituzte: *Binke!* hilabetekaria eta 2014an argia ikusi zuen *Geuria* aldizkaria. *Goienak* bere aldetik ostiraleko *Goienkaria* alboratu eta *Puntua* astekaria banatzen hasi da bere harpidedunen artean. Azkenik eduki bereziko bi ziberhedabide jaio dira, *GureBerriak.eus* politika-arloko edukiekin eta *Klitto.eus* atari digitala, feminismoa lantzen duen egitasmoa.

12. Sustatu.eus/zerda

5.7. Pisu erlatiboa

Orain arte euskarazko hedabideen azterketa egin dugu hainbat aldagairen arabera. Beste kontzeptu bat sartu behar dugu orain, hedabide horien pisu erlatiboa gure hizkuntza-komunitatean.

Euskal Herri mailan, hedabideen pisu erlatiboa kalkulatzen badugu, hau da, biztanle kopuru osoa (3,1 milioi) zati hedabide kopurua (123), 25.435 biztanle daude hedabide bakoitzeko. Dentsitate linguistikoa aztertuz, 7.180 hiztun daude hedabide bakoitzeko.

7. taula. Populazioaren, hiztunen eta hedabideen arteko korrelazioa.

	Gipuzkoa	Bizkaia	Nafarroa	Araba	Iparralde	Guztira (EH)
Populazioa 2014	715.148	115.2232	640.790	323.861	296.434	3.128.465
Hiztun oso kopurua 2011	348.899	331.087	82.101	69.196	51.800	883.083
Biztanle kopurua hedabide bakoitzeko	11.002	36.007	45.771	80.965	37.054	25.435
Hiztun kopurua hedabide bakoitzeko	5.368	10.346	5.864	17.299	6.475	7.180

Iturria: Egileak.

Dentsitate linguistiko horretan sakonduz, probintzien arteko desberdintasun adierazgarri batzuk agerian geratzen dira. Gipuzkoan 5.368 hiztun eta 11.000 biztanle daude hedabide bakoitzeko; Nafarroan, aldiz, 5.864 hiztun eta 45.771 biztanle. Bigarren horretan hiztun-portzentaje txikia dugu, horregatik hedabide-dentsitatea ona da hiztun kopuruari begiratuta, nahiz eta biztanleria osoa ikusita nahiko eskasa iruditzen zaigun. Gogoratu behar dugu bertan ez dagoela zabalkunde orokorreko mediorik, denak tokikoak baitira.

Iparraldeko hiru probintziak batera hartuta, 6.475 hiztun daude hedabide bakoitzeko eta 37.054 biztanle hedabide bakoitzeko.

Bizkaian 10.346 hiztun eta 36.007 biztanle daude medio bakoitzeko eta Araban 17.299 hiztun eta 80.965 biztanle; bietan egoera nahiko eskasa, hedabide kopurua biztanleko handiegia baita.

5.8. Hedabideak, hizkuntza eta ideologia: korrelazio bila

Hurrengo taulan (8. taula) oinarrizko datuak bildu ditugu. Batetik biztanleria, hiztun, boto abertzale eta hedabideen kopuruak jarri ditugu. Bigarren atalean portzentajeak jarri ditugu; batetik probintziarekiko dentsitatea, hau da, probintzia bakoitzean dauden hiztun eta abertzale kopuruak probintziako populazioarekin zatitu eta hortik lortutako proportzioak dira probintziako hiztun- eta abertzale-dentsitateak euren baitan, beste probintzietako datuekin zerikusirik gabe. Bestetik Euskal Herri osoarekiko portzentajea, hiztun- eta abertzale-dentsitatea kalkulatzean Euskal Herri osoko hiztun eta abertzale kopuruarekin alderatzen edo zatitzen da. Horrela, probintzia guztiak elkarrekin erlazionatuta geratzen dira. Azken atalean hedabide-, hiztun- eta abertzale-portzentajeen arteko korrelazioak bilatu ditugu.

8. taula. Ideologiaren, hizkuntzaren eta hedabideen arteko korrelazioa¹³.

	Gipuzkoa	Bizkaia	Nafarroa	Araba	Iparraldea	Guztira (EH)
Oinarrizko datuak						
Populazioa 2014	715.148	1.152.232	640.790	323.861	296.434	3.128.465
Hauteskunde-zentsua 2011	554.878	921.383	485.386	245.781	200.200	2.407.628
Hedabideak 2016	65	32	14	4	8	123
Hiztun osoen kopurua 2011	348.899	331.087	82.101	69.196	51.800	883.083
Abertzale guztiak 2011	225.856	354.462	92.743	72.402	17.779	763.242
Portzentajeak						
Hedabideen banaketa (%)	% 54	% 25	% 12	% 3	% 7	% 100
Hiztun-banaketa (%)	% 40	% 37	% 9	% 8	% 6	% 100
Abertzale-banaketa (%)	% 30	% 46	% 12	% 9	% 2	% 100
Probintzia barruko dentsitateak						
Hizkuntza-dentsitatea (hiztunak populazioarekiko)	% 49	% 29	% 13	% 21	% 17	% 28
Abertzale-dentsitatea (abertzaleak populazioarekiko)	% 41	% 38	% 19	% 29	% 9	% 32
Korrelazioak						
Hedabide % minus hiztun %	% 14	-% 12	% 3	-% 5	% 1	% 0,0
Hedabide % minus abertzale %	% 24	-% 21	-% 1	-% 7	% 5	% 0,0

Iturria: Egileak.

Komunikabideen eta hizkuntzaren arteko korrelazioari dagokionez, probintzia bakoitzean hiztunen eta hedabideen portzentajeen artean desberdintasun nabariak daude. Gipuzkoan euskarazko hedabideen % 54 kokatzen dira, eta bertan hiztunen % 40 bizi dira; 14 puntuko diferentzia positiboa, beraz. Bizkaian, aldiz, hedabideen % 25 editatzen dira baina hiztunen % 37 bizi dira lurralde horretan, 12 puntu negatibo hain zuzen. Desberdintasun nabaria dago bi probintzien artean.

Arabaren kasuan hiztun- (% 8) eta hedabide- (% 3) portzentajeak parekoak dira, baita Nafarroan (% 9 eta % 12) ere, eta Iparraldean berdintsuak % 6 eta % 7.

Hedabideak eta abertzaletasuna (boto abertzaleak) alderatu ditugu. Gipuzkoan 23,3 puntu positiboko aldea dago, hau da, boto abertzale osoaren ehuneko 30 Gipuzkoan ematen da eta hedabideen % 54 kokatzen dira hemen. Beraz hasieran jarritako hipotesia ez da betetzen, ez dago orekarik boto abertzale- eta hedabide-portzentajeen artean. Bizkaiko kasuan balio hori negatiboa da, -20,4 puntukoa. Horrela Bizkaian boto abertzalearen % 38 kontabilizatzen dugu, baina hedabideen % 25 bakarrik. Hor ere gure hipotesia ukatuta gelditzen da.

13. Biztanleen datuak, Gaindegia, 2016ko hedabideen kopurua; 2011ko hauteskunde autonomikoen boto abertzaleen kopurua

Arabian bi portzentaje horiek parekoak dira (diferentzia % -0,8) eta Nafarroan eta Iparraldean ere diferentziak txikiak dira (% -42 eta % 6,2). Hiru zonalde horietan boto abertzalearen portzentajea ere txikia da besteekin alderatuz.

6. Eztabaida

Euskarazko hedabideen sistema nahiko indartsua eta ugaria da, Europako beste hizkuntz gutxituekin alderatzen badugu, adibidez bigarrenak gara hedabide kopuruetan komunitate katalanaren atzetik, non zazpiehun baino gehiago dauden. Gure ikerketaren arabera eta 2009ko errolda kontuan hartuz, 45 hedabide tradizional (ziberhedabideak kontuan hartu barik) zeuden galizieraz, eta galesez 76, askoz gutxiago gaelikoz 13, bretoieraz 9 edo frisieraz 11; samieraz, korsikeraz eta gaelikoz ez dira bostera ailegatzen. (Zabaleta *et al.*, 2014).

Sektore tradizional bakoitzean «hedabide nagusi» bat daukagu (*major media* bat); alegia, egunkari, irrati eta telebista bana. Horiei *Argia* astekaria ere gehitu behar zaien arren, esan daiteke hedabide nagusi bakarrak izatea iritzi-aniztasunaren kaltetan dela, kontraste gutxiago baitago. Egitura horrek, bestalde, ez du aldaketarik izan azken urteotan; beraz, pentsa dezakegu egitura sendoa eta egonkorra dela (Zabaleta Urkiola *et al.* 2010).

Jabetzari dagokionez, Europako beste hizkuntza minorizatuetan ez bezala, euskarazko hedabideen sisteman kultur edo herri-elkarteek (herri-mugimenduek) bultzatu eta sostengatzen dituzten tokiko hedabideen indarra aipagarria da. Indar hori ez da ikusten komunitate katalanean adibidez, non hedabide publikoek (% 39,5) eta pribatuek (% 40,7) garrantzi handiagoa daukaten sozialen gainetik (% 19,9)¹⁴. Gaur egun transformazio- eta profesionalizazio-prozesu batean sartu dira eta onura ekonomikorik gabeko elkartearen eredu militantea utzi eta SM edo kooperatiba-ereduko enpresa bihurtzen ari dira. Prozesu horretan Tokikom elkartearen lana aipatu beharrekoa da.

Prensa nagusi da gure sisteman, hedabideen erdia baino gehiago, Europako beste hizkuntza minorizatuetan ohikoa den antzeko proportzioan. Ziberhedabideak indartsu sartu dira 2000. urtetik aurrera eta gaur egun telebistak baino presentzia handiagoa daukate. Interneterako saltoarekin batera .eus erabiltzeko apustu indartsua egin dute eta gaur egun ia hedabide guztien domeinua da. Gaur egun hedabideen % 70 inguruk webgune dinamikoak dituzte, non berriak eta informazioak une oro berriztzen dituzten eta bideoak, argazkiak eta testuak integratzen diren.

Hedabide-sistema horrek desberdintasun handiak erakusten ditu eremu geografiko desberdinetan. Gipuzkoan euskarazko hedabideen erdiak baino gehiago kokatzen dira, eta portzentaje hori hiztun-dentsitate eta abertzale-dentsitatearena baino handiagoa da. Bizkaian eta Araban egoera askoz eskasagoa da. Hedabideen portzentajea hiztunen eta abertzaleen ehunekoekin alderatzen ditugunean desberdintasuna nabaria da, bi herrialde horietan 10.000 biztanle baino gehiago baitaude hedabide bakoitzeko.

14. Emaita hauek laster publikatuko dira, komunitate katalanari buruzko artikuluan.

Erreferentziak

- Aiestaran Yarza, A. (2007): «Debabarreneko euskarazko komunikazio-sistema», *UZTARO. Giza eta gizarte-zientzien aldizkaria*, **62**, 81-97.
- Amezaga Albizu, J. eta Arana Arrieta, E. (2008): «Telebistagintzaren digitalizazioa eta euskara», *BAT. Soziolinguistika aldizkaria*, **68**, 37-49.
- Arana Arrieta, G. (2008): «Goiena.net: Debagoieneko Internet ataria», Arrasate: Goiena, <<https://app.box.com/shared/accp3p77ob>> (Kontsulta: 2017-02-10).
- Arana Arrieta, G. eta Zuberogoitia Espilla, A. (2012): «Goiena Komunikazio Taldea: tokiko talde multimedia baten kasu-azterketa», *UZTARO. Giza eta gizarte-zientzien aldizkaria*, **83**, 71-89.
- Aranguren, A. (1999): «Euskarazko komunikabide lokalak Euskal Herrian», UPV/EHU, Leioa.
- Azpillaga, P. (2015): «Euskal komunikazioaren gaineko bibliografia erretratua», *Euskal Hedabideen Urtekaria 2015*, Hekimen, Andoain.
- Bidegain, E.; Zuberogoitia, A. eta Egaña, T. (2013): «Euskarazko tokiko hedabideen erradiografia», *Euskal hedabideen etxea tokikoen ikuspegitik*, Tokikom.
- Camacho Markina, I. (2002): «Euskarazko herri-aldizkarien funtzioak hirugarren milurtekoaren atarian», *UZTARO. Giza eta gizarte-zientzien aldizkaria*, **43**, 67-83.
- , (2006): *Herri aldizkarien funtzioak eta edukiak (1989-1999)*, UPV/EHuren Argitalpen Zerbitzua, Leioa.
- Cormack, M. & Hourigan, N. (2007): *Minority Language Media*, Multilingual Matters.
- van Dijk, T.A. (2009): «News, discourse, and ideology», in K. Wahl-Jorgensen eta T. Hanitzsch (arg.), *The Handbook of Journalism Studies*, Taylor & Francis Group, Londres, 191-204.
- Ehala, M. (2015): «Ethnolinguistic vitality». *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*.
- Fishman, J. (1991): «Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages», *Multilingual Matters*, Bristol.
- Gans, Herbert J. (1979): *Deciding what's news: A study of CBS evening news, NBC nightly news, Newsweek, and Time*, Northwestern University Press, New York.
- Giles, H.; Bourhis, R. eta Taylor, Donald M. (1977): «Towards a theory of language in ethnic group relations». *Language, ethnicity and intergroup relations*, Academic Press, Londres.
- Gutiérrez Paz, A. (2008): «Las emisoras libres, asociativas y comunitarias del País Vasco en el dial de Internet: las nuevas tecnologías al servicio de un espacio radiofónico sin cadenas», *Conference I+ C Investigar la comunicación, Santiago de Compostela*, <<http://www.ae-ic.org/santiago2008/contents/pdf/comunicaciones/56.pdf>> (Kontsulta eguna: 2017-01-30).
- Habermas, J. (1991): *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*, MIT press, Londres.
- Hogan-Brun, G. eta Wolff, S. (2003): *Minority Languages in Europe: Frameworks, Status, Prospects*, Palgrave Macmillan, Londres.
- Irizar Intxausti, M. 2009. «Euskarazko komunikazioa: esparru ala egitura», in *Kazetaritza euskaraz: oraina eta geroa*, UPV/EHuren Argitalpen Zerbitzua, Leioa, 43-48.
- Kirk, J.M eta Baoill, D.Ó (2003): *Towards our goals in broadcasting, the press, the performing arts and the economy: minority languages in Northern Ireland, the Republic of Ireland, and Scotland*, Cló Ollscoil na Banríona.
- Landry, R. eta Bourhis, R.Y. (1997): «Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality an empirical study», *Journal of language and social psychology*, **16** (1), 23-49.

- Larrañaga, I. (2002): «BARREN astekaria: 10 urte Elgoibarko berri ematen», *Euskonews & Media*, <<http://www.euskonews.com/0157zbn/gaia15706eu.html>> (Kontsulta eguna: 2017-01-30).
- Lewis, M.P.; Simons, G.F eta Fennig, C.D. (2009): *Ethnologue: Languages of the world*, 16. libk., SIL international Dallas, Texas.
- Lippman, W. (1922): *Public opinion* (reprinted in 2008), The Macmillan Co, New York.
- McQuail, D. (2000): *McQuail's mass communication theory*, Sage publications, Londres.
- Muxika Arrieta, J. (2002): «Euskaraz idatzitako aldizkarien errolda: 1960-1999», *Mediatika*, **9**, 9-110.
- Nerekan Umanan, A. (2012): «Tokiko telebistagintzaren digitalizazioa EAEn: Hamaika Telebistaren sorreraren azterketa», UPV/EHU, Leioa.
- Ramirez de la Piscina, T. *et al.* (2015): «Katzetaritzaren garabideak: Kalitatea, berrikuntza eta prestakuntza», *Uztaro*, **93**, 19-42.
- Riggins, S.H. (1992): *Ethnic minority media: An international perspective*, Sage Publications, Londres.
- Rogers, E. 1995. «The Press and the Public Interest: A Definitional Dilemma», in D. McQuail (arg.), *McQuail's Reader in Mass Communication Theory*, SAGE, Londres, 161-171.
- Salces Alcalde, G. (2015): «Euskarazko tokiko komunikabideak: identitate- edo berri-emaile?», in *Irrati-telebista autonomiko, tokiko eta komunitarioen atzerakada. Gertuko komunikazioa mehatxupean - Radiotelevisión autonómica local y comunitaria. La comunicación de proximidad amenazada*, UPV/EHU, Leioa.
- Siebert, F.S.; Peterson, T. eta Schramm, W. (1956): *Four theories of the press: The authoritarian, libertarian, social responsibility, and Soviet communist concepts of what the press should be and do*, University of Illinois Press, Illinois
- Moseley, Christopher (ed.) (2010): *Atlas de las lenguas del mundo en peligro*, 3. Edizioa, Ediciones UNESCO, Paris, <<http://www.unesco.org/culture/en/endangeredlanguages/atlas>> (Kontsulta-eguna: 2017-01-30).
- Uria, I. (1995): «Euskal prentsa sortzen», *Jakin*, **89**, 49-64.
- Zabaleta Urkiola, Iñaki *et al.* (2007): «Journalists in the media of ten European minority languages: Reality, distribution and comparison», *IAMCR 2007 Conference: Media, Communication, Information: Celebrating 50*, Paris.
- , (2010): «Assessment and comparison of current media and journalism systems in the Catalan, Galician and Basque languages», *Catalan Journal of Communication & Cultural Studies*, **2 (1)** (ekaina), 3-21, doi:10.1386/cjcs.2.1.3_1.
- , 2014. «European minority language media and journalism: Framing their marginal reality», *International Communication Gazette*, (**76-3**), 275-295.
- Zalakain Garaikoetxea, Jesus Mari (1992): «Euskal prentsa herri-proiektua da», UPV/EHU, Leioa.

